

AUREA MEDIOCRITAS²³⁰

*„A változások lényegének megismerése nélkül nem lehet az egyes eseményeket a folyamatok kontextusában megérteni.”
(A tartalmi elemzés mottója)*

Bevezetés

A változások felgyorsulása, természetük megváltozása, így a lefolyási idejük lerövidülése és gyakoriságuk megnövekedése, újratermelődése, a kezelésükre irányuló megoldások mérhető vagy éppen nem körvonalazható hatékonysága, a beavatkozások következményeinek figyelembe vétele, vagy éppen mellőzése, a proaktív gondolkodás igénye és a hagyományos megközelítések anakronizmusa, a kiszámíthatóság igénye az, ami rendészeti/rendvédelmi területen tudományos igényű kutatások kiindulását, keretét vagy éppen megváltoztatását képezheti.

A rendszerváltozás óta eltelt időszak rendészeti/rendvédelmi kutatásainak és magának a rendészetnek és a rendvédelemnek a komplex, tudományos igényű, átfogó, konszenzussal támogatott elemzése nem történt meg.

Az 1980-as évek végén komoly változások következtek be/indultak el a világban, amelyeket „megatrendek” néven is leírhatunk²³¹. (A rendszerváltozás időszakának makrokörnyezetét az alábbiak is jellemezték, s ezek azok a tényezők, amire választ kellett volna nemzeti keretek közt adni.) Melyek voltak ezek a „megatrendek”? John Naisbitt 1982-ben az USA vonatkozásában 10 ilyen folyamatot nevezett meg:

Az ipari társadalomból az információs társadalomba; technikai kényszer helyett fejlett technika és fejlett kapcsolatok; nemzeti gazdaságtól a világgazdaságig; a rövid távú gondolkodástól a hosszú távú szemléletig; centralizáció vagy decentralizáció; az intézményes segítségétől az önsegítésig, öngondoskodásig; a képviseleti demokráciától a részvételi demokráciáig; hierarchiáktól a hálózatokig; észak-dél konfliktusa; vagy-vagytól a több lehetőségig. Mindez globális keretek közt, globális módon kivitelezve.

Vajon figyelembe vette-e, végigjárta-e, és a magyar sajátosságokra nézve modellezte-e ezt az utat a magyar rendészet és rendvédelem, illetve a rendészeti/rendvédelmi tudományos kutatás?

Ez azért is érdekes, mert Naisbitt szerint az „események társadalmának” korát éljük és az események sodrában általában elfeledkezünk az összefüggésekről. Az események rendszerint következmények és „sok” van belőlük, ami meghatározza kezelésük módját is.

A cselekvési kereteket szűkíti, hogy a kutatási irányok meghatározását úgy kell(ene) elvégezni, hogy a kutatás tárgya sem egyértelmű.

A továbblépés alapja, hogy pontosan tudjuk, hogy most éppen „hol vagyunk”. Manapság gyakran halljuk az „illetékesektől”, hogy „mi tudjuk, mi a gond”, „meg tudjuk

²³⁰ Horatius szerint aranyos középszer, arany középút avagy a szélsőségektől mentes élet

²³¹ John Naisbitt: Megatrends. Ten New Directions Transforming Our Lives Warner Books. New York, 1982.

oldani a problémát”, ezt természetesen senki sem vitatja, de komplex, folyamat-rendszer-hálózatos szemléletű helyzetértékelés nélkül ezt nagy felelősség kijelenteni, sőt a megoldást is (előre) közölni. Különösen akkor, ha ezen kijelentést gyors, komoly következményekkel járó, konkrét intézkedések követik.

Emellett megfigyelhető az is, hogy a hierarchikus szervezetek vezetői előnyben részesítik az „instant” tudományos, vagy annak vélt eredményeket, és valamely döntésük utólagos „tudományos” indoklását, vagy éppen a probléma leegyszerűsítését. A tudományos igényű döntés-előkészítés azonban a hierarchikus szervezetek esetében rendszerint zavaró tényezőként jelenik meg.

Nem mindegy, hogyan közelítjük meg a problémát! A problémák alapja rendszerint a változás. Ilyenkor az értelem-érzelem-érték-érdek²³² természetes összhangja és egyensúlya megbomlik és az aktív ellenálláson, majd a passzív beállítódáson, később a semleges beállítódást képviselve végül az elfogadás jelenik meg. Ezalatt a változások érintettjei, vulgárisan, akikre a változás/változtatás „tárgyai” bejárják a tagadás, a harag, az alkudozás, a kilátástalanság, beletörődés, lelkesedés és vissza/átrendeződésként stációit.

Nem mindegy, hogy hogyan közelítjük meg a kérdést.²³³ (Először is magát a problémát kell azonosítani.) A változást, mint felismert vagy vélt probléma-következményt nagyon sokszor a „hogyan” kérdés mentén közelítik meg. „Csak van valami jó módszer!” A „hogyan” egyik törekvése a felelősség és a terhek megosztása, áthárítása/elkendőzése. Ennek egyik útja a bevonás kivitelezése, hogy a bevont emberek kreativitására, tenni akarására, vagy éppen passzivitására építsenek. Magának a változási folyamatnak a (gyors) levezénylésére összpontosítanak („mielőbb legyünk túl rajta”, „milyen eszközöket, módszereket lehet felhasználni a megoldás érdekében?”, „meddig lehet elmenni?”)

A másik megoldáskeresés a „mit”-re koncentrál. „Mit kell(ene) csinálni? Mit kell megváltoztatni? Mi jelzi, hogy jól csináljuk? Melyik a legjobb indikátor?” Az biztos, hogy „mit” típusú kérdéseket szükséges feltenni. Csakhogy éppen a gyors változások miatt szinte törvényszerű, hogy mire megszületik a válasz, már egy teljesen más helyzet állhat elő.

A harmadik megközelítés a „miért”-re koncentrál. Ez lehet múltba visszanyúló és (nem túl gyakran) előremutató is.

A három közül egyiket sem célszerű kiemelni, hanem a koncepcióra alapozott, megfelelő módszertannal támogatott komplex megoldás lehet hatékony, de mind a három kérdést fel kell tenni. Természetesen van olyan jelenség is, amikor nem nevezik nevén a problémát, hanem kihívásról, átalakításról, strukturális változásról, lehetőségek megragadásáról beszélnek.

A problémamegoldásnak is van saját stratégiai filozófiája, ami a stratégiai gondolkodás alapját képezi: egy adott helyzetből egy kívánt/elérhető/elérendő/stb. helyzetbe való eljutásra keres megoldást és annak megvalósítását körvonalazza. Ennek keretét a változásmenedzsment adja.

²³² A szervezetek irányításának középpontjában négy ÉR-rel kezdődő kategória áll: ÉRték-ÉRdek-ÉRtelem-ÉRzelem. Gaál Zoltán egyetemi tanár, a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. IT elnöke. <http://www.corporatevalues.hu/szponzoracioink.html>. (Letöltés ideje 2011.04.02.)

²³³ Fred Nickols: Problémaazonosítás és megoldás, 2000 Change Management 101 A Primer. <http://home.att.net/~nickols/change.htm> (Letöltés ideje: 2006. 07.04.) Részletesen: Farkas Ferenc: Négy tétel a változásmenedzsmentről (<http://www.gti.ktk.pte.hu/>) (Letöltés ideje 2011.04.12.)

Folyomány: A tudomány szerepe felértékelődik akkor, ha az empirikus tényátogatás nem lehetséges. Ugyanakkor a tudományos gondolkodás zavaró lehet a hierarchikus érdekérvényesítés monopolhelyzetekor. Van egy kapcsolódási pont, amit érdemes kihasználni: a rendészet/rendvédelem régóta küzd a problémastruktúrázás problémájával. Ez a tevékenységi/működési/szervezeti hierarchia és a valós problémamegoldási mechanizmus anomáliáiból eredeztethető. A problémák strukturálásának következetes elmaradása miatt a megoldás szintekhez kötött delegálása sem strukturált. Gyakran a helyi problémákkal magasabb szinten foglalkoznak, vagy az adott szinthez tartozó probléma nem kap figyelmet.

A tudományos kutatás megrendelői oldala csak akkor lehet hatékony, ha ismeri a tudományos kutatás lehetőségeit, ambícióit, kompetenciáit, a tudományos kutatásnak pedig legalább egy lépéssel a megrendelői oldal előtt kell járnia, hogy a megrendeléshez a „menü”-t fel tudja kínálni.

A vezetőnek pedig képesnek kell lennie akár a menü alakításába is beleszólni. Látszólag ennyire egyszerűnek tűnik a dolog, pedig ennél jóval többről van szó. A kell-lehet-célszerű sorrendjét és logikáját követve elégedettséggel járó, javítható, fenntartható, a szerves fejlődésre épülő, szinergikus elemeket tudatosan alkalmazó megoldásokat célszerű preferálni.

A rendészet (fogalmi-értelmi körülhatárolás) vonatkozásában célszerű „valamiből” kiindulni: „Az államnak azt működését, amellyel az emberektől megkövetelt jogkövető magatartást érvényesíti, nevezzük rendészetnek. ... Rendészetben a közrendnek az egyesek általi megzavarása elleni védekezés értendő, a közrend tartalmának meghatározásában, olyan határok kerülnek meghatározásra, amelyek egységesen csak azáltal jellemezhetők, hogy a társadalomnak az állam által fenntartott szervezete fennállását és működését érintő magatartások hozzátartoznak, az azokat nem érintő magatartások a határokon kívül vannak. ... A rendészet célja: az általános nyugalom, biztonság és rend biztosítása. A rendészet nem pozitív, hanem védő, elhárító tevékenység.”²³⁴

Mindehhez párosul ma egy általánosan tapasztalható bizalomhiány, a szabálykövetés gyakorlatának önkényes jellemzői, a népesség magas arányú állami és intézményfüggősége, az informális és formális működés anomáliái, a szemléletváltás lassúsága, a tények sajátos értelmezése.

Tehát két nagy problémakör van: maga a rendészet és rendvédelem, és a rendészeti/rendvédelmi kutatások helyzete a változások folyamatában, de ehhez hozzávehető az előbbieket viszonyrendszer is.

A megoldásnak a fentieket tükröznie kell(ene), hosszútávú, átfogó, a következményekkel számoló alternatívák kidolgozásával, változásmenedzsment működtetésével, a szélsőségek és a rövid távú, siker orientált ötletek mellőzésével.

Ennek megfelelően a tanulmányt az alábbiak szerint építettem fel, mint egy koncepcionális kiindulást, azaz a megcélzott „cselekvési terv” lehetséges csomópontjait:

A megoldásokban a mérhetőségre, az összehasonlíthatóságra, a fokozatosságra szeretném a figyelmet ráirányítani, amelyek önmagukban sugallják a szélsőségektől való mentességet. A probléma adott, ezek után lássuk, hogyan detektálható egy arany középút?

²³⁴ Magyary Zoltán: Magyar közigazgatás. Budapest, 1942. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda 561-573.o.

1. Kiindulás-helyzetértékelés

Nem előnytelen dolog tisztázni magát a problémát. A tudományos kutatómunka kezdeti, egyben legfontosabb szakaszát a tudományos probléma meghatározása jelenti. Kutatási téma, kutatási probléma nélkül nincs kutatás. Éppen ezért a probléma felismerése a kutatómunka egyik legkreatívabb fázisa, mert csak a fontos problémák megoldása eredményezhet jelentős tudományos eredményeket.²³⁵ Nyilvánvalóan ez előfeltétele a szakmai gondolkodás formálási és a gyakorlati alkalmazási igények elősegítésének.

Párhuzamos és egymást feltételező, egymással összefüggő kérdésekről van szó. Körül kell határolni a kutatás tárgyát (rendészet/rendvédelem) és egy kiindulási állapotot rögzíteni. Ezzel együtt indokolt a rendészeti/rendvédelmi kutatások helyzetét is rögzíteni és ezekből kiindulva vizsgálni a fejlesztési lehetőségeket. Fontos kérdés a helyzetértékelések hitelessége.

A helyzetértékelés fontosságát a változások természetének megváltozása is indokolja. Az nem elegendő felismerés, hogy állandóság helyett változások váltak jellemzővé, hanem maguk a változások is változtak, ami a bizonytalansági tényezőket felerősítette, a stabilitás helyett/mellett az instabilitás erősödött. Jellemzővé váltak az integrált (vagy annak titulált) megoldások úgy, hogy a gondolkodásban továbbra is jellemző a részek kiragadása. A változások jellegének módosulása taktikai szinten preferálja az egyre egzaktabb méréseket és a passzív eseménykövetés helyett a kísérletekre is nagyobb az igény, de sok esetben a döntéshozót zavarják a tények. A mérésekre alapozott ok-okozati összefüggések feltárása már nem tárja fel a jelenségek valós jellegét, ezért az interdiszciplinaritásra alapozott komplex, kölcsönhatásokat vizsgáló gondolkodás felé való elmozdulás növel(het)i a hatékonyságot. A folyamat-rendszer és hálózatos szemlélet terjedése a zárt, hierarchikus rendszerek határait feszegeti, egyre több kapcsolódási pont jelenik meg az eddig erősen elhatárolt rendszerek közt. A hierarchikus alapú vezetői tekintély-elvvel konkuráló szakmai tekintélytartalom kezd megjelenni. A hatalmas mennyiségű, struktúrátlan információ kezelése egy másfajta eszköz-és módszeralkalmazást igényel. A rendészeti/rendvédelmi területeken is megváltozott az explicit/leírható és tacit/nem leírható, vagy teoretikus és proceduális tudás viszonyrendszere. Új összefüggések felfedezéséhez több tudományág/terület új típusú együttműködésére van szükség, amit tovább bonyolít az a tény, a szakmai, jogi, köznyelvi, szakmai szleng, média nyelv mellett az együttműködő szakterületeknek meg kell találni a közös „nyelvet”.²³⁶

1.1. A hitelesség és megalapozottság kérdése

Hiteles helyzetértékelést csak hiteles adatok alapján lehet elvégezni. A hitelesség egyébként is előfeltétele a tényeken alapuló döntéseknek, azaz eredményes döntések az adatok és egyéb információk elemzésén kell, hogy alapuljanak. A valós adatokat, információkat validálással célszerű garantálni, azaz rögzített és reprodukálható eljárással objektív bizonyítékokat keresünk annak megerősítésére, hogy az adatok egy adott kritérium szerint kerültek összegyűjtésre és felhasználásukhoz vagy alkalmazásukhoz előírt követelmények teljesültek. A rendszerváltozás óta számos elemzés/értékelés történt, de a

²³⁵ http://www.dldh.hu/direct-info/tudomany_k_f_kapcsolata (letöltés ideje 2011.05.21.)

²³⁶ http://www.dldh.hu/direct-info/tudomany_k_f_kapcsolata (letöltés ideje 2011.05.21.)

döntések következményei mégis egyfajta probléma-újratemelődést eredményeztek. A rendészeti/rendvédelmi helyzetértékelés sajátosságaira hivatkozva az adatok „szabad felhasználása és értékelése”, az értékelési szempontok/kritériumok folyamatos változtatása, a folyamatosság feltételeinek mellőzése, a valaminek való megfelelés alapján való eredmény/sikerorientáció (is) a jellemző. Ezt meg lehet tenni akkor, ha nincsenek stabil, komplex, elemi adatokra épülő integrált adatbázisok. Ennek létrehozása és fenntartása érdekmotivációs folyamat eredménye lenne.

Ez szorosan kapcsolódik a rendészeti/rendvédelmi tudományos kutatások feltételeihez is. Mivel egy kutatás (elvileg) sosem önmagáért való, feltételezhető, hogy valamely vezetői döntés, program és szakpolitikai intézkedés megalapozását vagy eredményeinek nyomon követésének támogatását szolgálja. Ennek megfelelően ez azt is feltételezi, hogy az általános kutatási szakértelem mellett meghatározott területeken alaposabb ágazati/szervezetpolitikai, vezetési-irányítási, közigazgatási és szakpolitikai ismeretek folyamatos adaptálása is indokolt. A rendészet/rendvédelem itt át kell, hogy lépje saját szűkebb kutatási területének határait. A rendészet/rendvédelem területén érdekes módon a szekunder információk primátusa a jellemező.

A hitelesség garantálása mellett fontos kritériuma a helyzetértékeléseknek a teljességre/komplexitásra törekvés, azaz ne ragadjunk ki egyes elemeket önkényesen, a törvényesség (jogsabályi előírások teljes körű figyelembe vétele), a megalapozottság (valóságosnak, bizonyítottnak, ellenőrzöttnek és elemi adatokból bármikor előállíthatónak kell lenni), és természetesen függetlenség, azaz a befolyásolástól való mentesség. A megalapozottság és a validálás tehát egymást kölcsönösen feltételező tényező, mindkettő kiemelt minőségügyi kategória, így a rendészeti/rendvédelmi tevékenységbe, illetve a rendészeti rendvédelmi kutatásokba való illesztésük kiemelt célkitűzés lehet. A fentiek valós jelentőségét alátámasztja az az aktuálpolitikainak is nevezhető, de valójában egy folyamat-eredmény, amely a rendőri/rendészeti statisztikák megbízhatóságát firtatta.²³⁷

Ehhez társítani kell az érvényességet, ami arra vonatkozik, hogy a mérésből származó adatok mennyire kapcsolódnak az adott fogalom elfogadott jelentéseihez.

1.2. Primer és szekunder kutatások jellege a rendészet/rendvédelem terén

A tudományos kutatások rendészeti/rendvédelmi területen is lehetnek primer vagy szekunder kutatások. A sajátosságok a szakterületeken markánsan jelennek meg, vagy éppen nem érhetőek tetten. Általánosan elfogadott, hogy amikor a szekunder információk nem bizonyulnak elegendőnek, a szervezet vezetése valamilyen „bevált” módon szerzi meg a számára szükséges információkat. Szekunder kutatáson a már meglévő, mások által felvett adatok, saját kutatási célra történő felhasználását értjük. És rendészeti területen itt jelentkezik a paradox helyzet. A primer kutatások alapját sok esetben a szekunder kutatást jelentő, már meglévő, rendszerint származtatott adatok szolgáltatják, így megkérdőjelezhető a kutatás eredménye. Kérdés: mire lehet alapozni így a folyamat- és rendszerszemléletet?

²³⁷ Fekete Gy. Attila: Népszabadság 2011. március 10. <http://nol.hu/belfold/20110310-az-ugyesszeg-megelegelte-a-hamisitast> (letöltés ideje 2011.03.17.) <http://www.13keruleti-hirhatar.hu/hirek/orszagosan-hamisitottak-a-rendorok-a-statisztikat> (letöltés ideje 2011.03.17) <http://www.bombahir.hu/hirek/a-rendorsegi-statisztikak-es-a-valosag-ket-kulon-dolog> (letöltés ideje 2011.03.17) <http://www.hir24.hu/belfold/228837/ipari-meretekben-hamisitott-rendorsegi-statisztikak.html> (letöltés ideje 2011.03.17.)

1.3. Formális feltételek

A rendészeti/rendvédelmi környezetben a tudományos kutatás is csak hierarchikus keretek közt mozoghat. A megrendelések, ha vannak, rendszerint a napi munkához, napi aktuálpolitikai problémákhoz kötődnek. A létező tudományos szervezeti elemek rendvédelmi szervenként eltérő megnevezéssel és kompetenciával, vagy már nyugállományú, rendszerint magas rangú személy, vagy csatolt munkakörben rátermett, ambiciózus munkatárs, vagy éppen oldalpályán mozgó, magas rendfokozatú személy által kerülnek működtetésre. Paradox módon. Az ilyen szervezeti elemek rendszerint SZMSZ által legalizáltak, a működés inkább formális. Az ilyen szervezeti elemek gyakran „önjáróvá válnak”, azaz zavaró tényezővé, mert olykor a vezetés számára kellemetlen kérdésekkel is foglalkoznak. A tudományos kutatás egyik mozgatórugója éppen az informális kapcsolatokon nyugvó informális információáramlás, azaz a hálózatos szemlélet érvényesülése. Bizonyos helyzetekben ez utóbbi formális előírásokba ütközik.

2. Kutatási irányok-taktikai megfontolások

Kiindulás: Ha nincs rendészeti/rendvédelmi szakpolitika és stratégia, akkor a taktikai elgondolások összemosódnak a napi operatív dolgokkal. A hosszú távú elgondolások lépéseit jelentik a taktikai (projekt) tervek, amelyek egy kapcsolati rendszer hiányában egyedi megoldásokat tükröznek.

A tudományos kutatások terén a klasszikus megközelítés alapján alap-, alkalmazott és fejlesztési(akció)kutatásokról beszélhetünk. Mindegyiknek megvan a maga létjogosultsága és szerepe, és célszerű figyelembe venni az egymásra épültséget is. Sokszor lenne szükség a korábbi alapkutatások eredményeinek aktualizálására is, de az erre irányuló igény nem motiváló erejű. Ahhoz, hogy a kutatásokra legyen a tudományos kutatómunkát végző személy vagy csoport részéről ambíció, elkötelezettség, szándék, a megrendelői környezeti feltételeket is meg kell teremteni.

A kutatásokhoz megfelelő hipotézisek is szükségesek, azaz olyan kijelentések, amely valamely artikulált feltételezést vagy feltételezéseket jelenít meg az adott problémára, vagy annak vonatkozásai tárgyában. A hipotézisek, a kutatói ambíciók és potenciál, a vezetői-megrendelői vagy éppen toleráló/intoleráns magatartás, az általános szakmai-kulturális környezet és viszonyrendszer befolyásolja, hogy egy induktív, deduktív, leíró vagy éppen kísérleti kutatási stratégia alapján milyen taktikai lépések valósulnak meg. A rendészeti/rendvédelmi területen az utóbbi időben egyfajta vulgár-induktív indíttatás figyelhető meg, amely valamely kiragadott empirikus tényyszerűséget kíván általánosítani vagy éppen az arra tett intézkedéseket utólag igazolni. Jellemző továbbá, hogy maguk a kutatók jutnak el valamely hipotézishez és a polgári életben megszokott pályázati rendszerhez hasonlóan vezetői támogatás keresnek és a hierarchikus rendszeren belül próbálják az elképzelést realizálni. A taktika tehát a pozicionálás kivitelezése lehetne.

A rendészeti/rendvédelmi területen folyó tudományos kutatások stratégiai keretkoncepcióit az alábbiak szerint is lehetne csoportosítani:

Iterációs vagy „ping-pong” elv lényege az időben és térben való folyamatos visszacsatolás. Ez egy komplex megközelítés, amely feltételezi a stratégia és taktika szerves viszonyrendszerét, a kutatás-fejlesztés tervszerűségét, a szolgáltatás és visszacsatolás kölcsönhatásait, a prognózisok (tevékenységi/működési, illetve környezeti előrebecslés) és a komplex helyzetelemzés megvalósulását és kontrollját. A stratégia megalkotása és

végrehajtása során a menedzsment tervszerűen oda-visszalép a stratégia és taktika közt, vizsgálja az anomáliákat, keresi az eltérésekre utaló jeleket, egyeztet, hogy az egyoldalúságokat megelőzze, illetve kiküszöbölje. Ez a megközelítés akkor lehet sikeres, ha a beavatkozások időben, még a konkrét konfliktushelyzetek kialakulása előtt végbemegetnek. A koncepcionális egyeztetés adja a válságmegelőző menedzsmentek alapját, garantálja a változások hatékony kezelését. (A menedzsment-megközelítés alapján ez lenne a javasolt variáns.)

A „nyer-veszít” vagy „már-még” elv a lehetséges variánsok közötti latolgatás alapját képezi. („Mit veszítünk azzal, amit nyerünk?”) A menedzsmentnek el kell tudnia dönteni, hogy mi az a mérték, amelynek a túlhaladása egy biztosan bekövetkező hátrány vagy egy kockázat vállalásában nem kívánatos, s mekkora az a minimális előny, amelynek a nagy valószínűséggel való megszerzhetősége feltétele az adott célvariáns számbavételének. A „már-még” tehát a gondolkodás, érdekltség, döntési és cselekvési motiváció alsó és felsőhatárértéknek folyamatos figyelését, a határértékekkel való számolást jelenti.

A „mit-miért”-elv a többtényezős preferencia képzés elve. A menedzsmentnek tudatában kell lennie annak, hogy abszolút előnyös megoldási variánsok nincsenek, hanem csak olyanok vannak, amelyekben van egy-két-több előnyígéret, s ezek elválaszthatatlanul összetartoznak egy-két-több veszteségígérettel.

A döntés lényege: (a) melyik variáns kínálja előnyöket értékelem (az adott körülmények között) oly magasra, hogy a kedvéért elviselem a vele járó hátrányokat is: hogyan tudom e hátrányokat tompítani úgy, hogy ne kerüljenek veszélybe a választott variáns kínálja előnyök.

A stratégiák mindig tükrözik a vezetői gondolkodást...akkor is, ha nincsenek.

2.1. Zárt rendszeren belüli kényszerválasztások

A rendészet/rendvédelem intézményrendszere továbbra is zárt a deklarált nyitottság ellenére. Ez tükröződik a szervezeti és szakmai kultúrák kapcsolódási pontjaiban is. Az integrált működési igények ellenére továbbra is a szűkebb szakterületi szemlélet pillanatnyi dominanciája a jellemző, ami korlátozza a folyamat-és rendszerszemlélet érvényesülését.

V.P. Maslov²³⁸ szerint ha egy több megoldásos problémára /mindig/ csak egy, /és mindig azonos típusú/ megoldás születik, ez egyértelműen a szabályozási folyamat jellegéből ered. Ez megnyilvánul a mindenáron való megoldásra való törekvésben is, ami az adott szervezeten belüli, forrásokért folyó versenyt tükrözi. Sok esetben a megoldási lehetőségek nem, vagy korlátozott ismerete is befolyásolja a döntéseket. A komplex szemlélet általános érvényesüléséig a pillanatnyi, vagy rövid távú érdekérvényesítés hierarchikus megnyilvánulásai a kell-lehet-célszerű elv összhangját és sorrendjét felborítva, nem a szerves fejlődést támogató megoldási elgondolások születnek.

²³⁸ http://www.mathnet.ru/php/archive.phtml?wshow=paper&jrnid=rm&paperid=5640&option_lang=eng (letöltés ideje 2011.06.02.)

2.2. Motto: A győztesek a következő háborút mindig az előző háború tapasztalatai alapján akarják megvívni...

...de a gyorsan változó világban már az alaposan elemzett jelenből és a feltételezett jövőből kell megtanulni és kiegészíteni azt, amit eddig alapvetően a múltból merítettünk. A rendészeti/rendvédelmi hierarchikus szervezetekben is megjelent a változások kezelésének egy sajátos formája a tanácsadók formális vagy informális alkalmazása, ezzel együtt az új megoldási forma a formális működési rendhez nem mindig szervesen illeszkedik. Külön kellene választani tanácsadói szempontból a szakmai és vezetői tevékenységet. A szakmai munkát a szervezeti/intézményi működés keretében a formális szakmai szervezeti elemektől kell megkövetelni, a vezető/irányító munkát, pedig a döntés-előkészítés vonatkozásában célszerű tanácsadói potenciállal támogatni és a két alrendszer nem célszerű összemosni. Ha olyan tanácsadó tapasztalatokra épít a vezető, aki korábban is a szervezetnél dolgozott, akkor számítani kell arra, hogy egyfajta kontinuitásra való törekvés jelenik meg. A döntés felelőssége mindig azé, aki a tanácsot kéri. Éppen ezért nagyon fontos, hogy, ha tanácsadót alkalmaz egy vezető, mindig alaposan gondolja át a lehetőségeket, mielőtt döntene. Célszerű az éppen aktuális trendek felismerését és a jövőorientációt preferálni.

2.3. Az új erőforrás nem a kevés helyen lévő pénz-eszköz, hanem a sokak kezében lévő hasznos információ

Rendészeti/rendvédelmi tevékenység során gyakran elhangzik, hogy „nincs elég pénz”. Ez igaz is lehet. Vagy mégsem? A források nem csak pénzben fejezhetők ki. Sokszor az információ a kulcs. (Lásd struktúrálatlan információ!) Egy egyszerű dologból célszerű kiindulni: az információ információs folyamatokat indít el. Ennek alapja a kommunikáció. Az információ elérhető szabályozott módon (formálisan) és szabályozatlanul (informálisan). Hierarchikus szervezetek esetében döntő többségben szabályozott az információáramlás, ami azonban nincs mindig összhangban a valós helyzettel. A források elérésének alapja a jó forrásstratégia. Ez lehet együttműködés (cost/cooperation) vagy költség/haszon/versengő (cost/benefit) típusú stratégia. Ennek ki kell terjednie a szervezeten belüli, a szervek közti és a nemzetközi kapcsolatrendszerre is. Alapját képezheti a kölcsönös előnyöket megcélzó egyeztetés, a versengés, vagy akár az agresszív fellépés, illetve a manipuláció. A forrásbiztosítás is egy tanulási folyamat következménye. Tudni kell, hogy hol, mikor, hogyan, mire, meddig, milyen feltételekkel, mihez lehet, szabad, célszerű hozzáférni. Célszerű a szervezete/intézmények számára saját forrásbiztosítási stratégiai koncepciót kialakítani.

2.4. Valós idejű, struktúrálatlan adatok/információk kezelési problémái a rendészeti/rendvédelmi rendszerben

A technikai fejlesztések eredményeként a rendészeti/rendvédelmi tevékenység során is lehetővé vált a valós idejű információáramlás²³⁹ biztosítása. Az időtényező alapján valós idejű (real time, on-line) adat-és információáramlásról és nem valós idejű (not real-time, off-line) adat-és információáramlásról beszélünk attól függően, hogy a felek mely

²³⁹ <http://varaljay.com/hu/2010/05/19/9-trend-2010/> (Letöltés ideje 2011.05.22.)

időben „kapcsolódnak” a kommunikációs csatornához. Mindkettő jelen van a szervezeti működésben.

Az eddigi rendészeti/rendvédelmi fejlesztések nem mindig támogatták a folyamat- és rendszerszemlélet érvényesülését, holott pontosan ez volt a deklarált fő cél. A rendszerbe szervezett eszközök hatékony alkalmazásának következményeként a releváns rendészeti/rendvédelmi eseményekkel, tevékenységekkel összefüggő pozícióadatokkal rendelkező objektumok idő/hely/változás információjának is úgy kell(ene) bekerülnie a rendszerbe, hogy a statikus (előre tervezett) információkkal összevetve lehessen értékelni és hasznosítani, a többi rendészeti/rendvédelmi szereplővel/biztonság szolgáltatóval, és az állampolgárokkal meg lehet valós időben osztani.

Az aktuális pozíció adatok fogadása, tárolása, naplózása, illetve a dinamikus tevékenységirányításban és tájékoztató-információs rendszerben való tárolása a teljes rendszerrel szemben támasztható követelmények része, kapcsolódnia kellene az integrált adatbázisokhoz. Ezen célok megvalósítása, a megoldások integrált megközelítést igényelnek. E rendszeren belül is külön kell választania döntési, végrehajtási szintekhez, területekhez tartozó elemi adatokat, információkat és folyamatosan karbantartani a struktúrálást. Ez meggyorsítja a valós idejű reagálást is.

2.5. Interdiszciplinaritás(multidiszciplinaritás)-határterületek

Általános tendencia, hogy a korábban többnyire önálló szakterület keretei közt kezelt alapkutatások egyre inkább inter/multidiszciplinaris jelleget öltenek, s más tudományterülettel, vagy területekkel egyre több kapcsolódási pont figyelhető meg, ami egyfajta funkcionális-tevékenységi integrációt is eredményezhet.

A globalizáció a kutatási tevékenységben és a forrásbiztosításban is tetten érhető. A nemzeti kutatások rendszerint átlépi az országhatárt és széleskörű, nemzetközi együttműködésben realizálódnak. A kutatási területek kijelölése is nemzetközi igényeket tükröz (multinacionális cégek, nemzetközi szervezetek). A kutatások volumene is igényli a nemzetközi/globális forrásháttérrel. Ebből következik, hogy a hazai kutatások erősen kötődnek a nemzetközi trendekhez. A nemzeti kutatások esetében a kutatói kapacitás, mind az anyagi lehetőségek és megrendelői ambícióhoz kapcsolódó potenciál a meghatározó. A kutatási stratégiák eddig elhatárolható kvantitatív²⁴⁰ vagy kvalitatív²⁴¹ stratégia jellege mindkettőt ötvöző integrált stratégiák irányába közelítenek. Az egyes tudományterületek közötti eddigi éles határvonala egyfajta közös érdekeltségi sávva alakulnak át, felvetve a korábban megszokott illetékességi problémákat.

2.6. Analízis-szintetizálás-adaptálás-integráció

A probléma-megközelítésben fontos kérdés a szemlélet érvényesítése. Az EU-csatlakozásból fakadó helyzet számos „jó példát” kínál, azaz modellt. Ezek sok esetben túlmutatnak az egyszerű javaslaton/ajánláson, azaz az EU számára előnyös volna ezek egységes gyakorlata, azonban a hazai rendészeti/rendvédelmi gyakorlatba ez a szemlélet

²⁴⁰ A kvantifikáció = számszerűsítés, olyan kutatási modell, amely mérhető/számszerűsíthető eredményekre, és ezek statisztikai feldolgozására alapozódik.

²⁴¹ A kvalifikáció = nem, vagy csak részben számszerűsíthető kutatási modell, amely a jelenséget sokrétűen, elsősorban, összefüggéseiben, több nézőpontból és szempont alapján közelíti meg, kontextuálisan általánosít, az általánost az egyediségen keresztül célozza meg.

még nem ágyazódott be. A helyzetértékelések következtetései is egyfajta megoldásra predesztinálnak. Nézzük az analizálást, elemzést, ami alkotórészekre bontást, aprólékos megvizsgálást jelent. Mint a bevezetésben jelzésre került, a rendszerváltozás óta e területen igazi áttörés nem következett be. Hiányoznak hozzá a megbízható, integrált adatbázisok. Ez nehezíti a szintetizálást, az egységbe foglalást, a részekre bontott egész elemeinek egészzé egyesítését. Az EU-gyakorlatban sokat emlegetett adaptációt Magyarországon elég vulgárisan értelmezik és lineáris átvételként tekintik. Mivel az ajánlások kezelése is sajátos, így az adaptációs folyamatok sem mindig a hatékonyságot tükrözik. Végül marad az integráció, amelyre a közelmúltban rendészeti/rendvédelmi területen volt néhány sajátos megoldás. A magyar rendészeti/rendvédelmi működésben e területen is van még sok tisztázni való, mert az integrálás/integráció valamilyen szinten végbemenő fizikai/szervezeti/tevékenységi/képviselési, viselkedés- és tudatbeli egységesülési folyamatot, valamely viselkedésmintákhoz való hasonulást jelent és nem egyszerű adminisztratív aktust.

3. A környezeti hatások kezelése

A globalizáció világában elfogadott dolog egyes, ún. standard termékek, szolgáltatások, technológiák, modellek domináns elterjedése. A szabványosítás világában a korábbi, elsősorban helyi vagy regionális, nemzetinek számító termékek, szolgáltatások, modellek helyét a globális „helyettesítők” rövid idő alatt, vagy fokozatosan, de tendenciózusan átveszik. Ez nem csak a fogyasztásra, a szokásokra, hanem a gondolkodásmódra is nagy hatással van. A gazdasági megszorítások, a recesszió időszakában a fiskális gondolkodás, a „haszonelvűnek vélt”, gyors és látványosnak tűnő megközelítés egyre nagyobb teret nyer. A biztonság területén a koncentráció, az integráció erősödésével ez a gondolkodástípus tetten érhetően megjelent, sőt nem egy esetben kizárólagosan érvényesül. (Ebből egyenesen következik, ha a mintakövetés és a következmények mérlegelését mellőző gondolkodás egymást erősítik, akkor mutáns megoldások is szülehetnek.)²⁴²

3.1. Managerszemlélet-fiskális megoldások

A megoldások rendszerint újabb és újabb problémákat vetnek fel és kialakul egy probléma-lánc,²⁴³ amelynek kibogozásával a politikai indíttatású szakmai probléma-megközelítés nem tud és nem is érdeke kellő mélységben foglalkozni. Ehhez kapcsolódik az a tény, hogy a megoldásokat az érintettek a „környezetből merítik”, amelynek valós természetét biztonsági/rendészeti szempontból még nem vizsgálták/vizsgáltatták az illetékesek, illetve a vizsgálatok nem kifejezetten erre irányultak, így a kiragadott kérdések a komplexitást tendenciózusan kizárták a megoldásból. A rendészeti/rendvédelmi területen az elmúlt időszakban nem mindig a szakmaiságot erősítő személyi/szervezeti/tevékenységi megoldások születtek, és a hierarchikus szervezetekre nem igazán jellemző menedzsmentszemlélet ellenére számos menedzser/marketigtechnika került beemelésre. Ezek az aktuálpolitikai elgondolásokat támogatták, de a megoldásokat inkább csak

²⁴² A „helyettesíthetőség” kérdése a határbiztonság-szolgáltatás vonatkozásában. Határrendészeti Tanulmányok 2010/1. szám 40-96. o.

²⁴³ Teke András: Az integrált intézményi és tevékenységi működés komplex megközelítése a vezetés- irányítás oldaláról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX. 2008. Pécs 73-106. o.

elodázták. A menedzser/marketingszemlélet hatékonysági irányultságát rendészeti/rendvédelmi tartalommal célszerű megtölteni, ehhez azonban egy jól működő szakirányítási mechanizmus, stratégia szemlélet, és minőségirányítási megközelítés lenne szükséges.

3.2. Laterális gondolkodás- helyettesítés alkalmazhatósága a rendészeti gondolkodásban

A globalizáció hatása minden területen érződik. Megismerhetővé, hozzáférhetővé válnak eddig ismeretlen módszerek, eszközök megoldások, amelyek újdonságuknál fogva kínálják a potenciális alkalmazási lehetőségeket. Ez rendszerint a helyettesítés²⁴⁴ módszerével történik. Az új, hatékony megoldásokra a rendészet területén is nagy szükség van (lenne), de ezek másolása, a rendszerillesztés elmulasztásával történő alkalmazása, a folyamatokba való nem szerves beépítése súlyos problémákat eredményezhet.

Az utóbbi időben hazánkban is elterjedt a laterális gondolkodás (lateral thinking)²⁴⁵. Külön tréningek, coaching-ok épülnek ma már rá. Sajátossága az, hogy míg a logikus (vertikális) gondolkodás a kiválasztott ötletet meghatározott logika szerint és a keretek tiszteletben tartásával előre viszi, addig az oldallirányú (laterális) gondolkodás új, friss (látszólag oda nem illő) ötleteket provokál/produkál vagy merőben megváltoztatja, esetleg el is veti a vonatkoztatási/gondolkodási keretet. Azaz míg a vertikális gondolkodás megkísérli legyűrni magát a problémát, a laterális gondolkodás viszont eleve megpróbálja kikerülni a problémát egy radikálisan más megközelítés, súlypont-áthelyezés segítségével. Leegyszerűsítve „mindenáron keres valamilyen megoldást”. Maga ez a jelenség nem szokatlan, de a kivitelezés igazán a figyelemre méltó.

Klasszikus, a kreatív bono-i valós példát²⁴⁶ vesszük alapul. *”Sokan panaszkodnak, hogy az irodaházakban „lassú a lift”, „sokat kell várni”. A logikus (vertikális) gondolkodás megpróbálja a liftet valamilyen formában gyorsítani, a várakozást csökkenteni. Kézenfekvő megoldás projektet indítani egy új, korszerű lift beszerelésére: bemutatni az irodát üzemeltetők részére a problémát, a megoldást, versenyeztetni a liftgyártókat és végül kiválasztani a költség-hatékony ajánlatot. A laterális gondolkodás ezzel szemben megpróbál oldallirányban gondolkodni, és például tükröket elhelyezni a liftben, a lift környékén, hogy az emberek tudják magukat, másokat nézegetni. Zenét sugározni a liftben, tájékoztatókat, díjtalan újságokat elhelyezni a várakozók közelében és ezzel „csökkenteni” a várakozási időt. A történetünkben szereplő példában ezen ötletek megvalósítása után megszűntek a panaszok.”*

Az azonnal feltűnik, hogy a „megoldás” mérsékeltebb beruházással valósítható meg, mint pl. egy komplett liftcsere projekt – és az üzleti világban ez már sikernek számít. Csakhogy a probléma ezzel nem oldódott meg.

Az érvelésalapú gondolkodáshoz szokott gondolkodást az igen/nem, igaz/hamis sémáktól nehéz eltávolítani. Az asszociatív gondolkodás ennél jóval árnyaltabb. És ettől a gondolkodástól a hierarchikus intézményrendszer a maga döntéshozatali mechanizmusával

²⁴⁴ Részletesebben Teke András: A „helyettesíthetőség” kérdése a határbiztonság-szolgáltatás vonatkozásában. Határrendészeti Tanulmányok 2010/1. szám 40-96. o.

²⁴⁵ „Lateral Thinking” című, 1970-ben megjelent könyvében Edward de Bono alkotta meg e fogalmat. A laterális gondolkodás egy ötletgeneráló és problémamegoldó technika, amely olyan ötletekre épít, amik abból fakadnak, hogy teljesen újszerűen tekintünk a dolgokra.

²⁴⁶ <http://www.forlong.hu/blog/2008/08/12/lateralis-gondolkodas/> (Letöltés ideje 2010.01.18.)

messze van még, ha mégis alkalmazná, annak a következményeit éppen saját korlátai miatt nem láthatja előre. Ez is egy érv a helyettesítés és a modellek alkalmazási kritikája mellett.

3.3. Következmények érdekmotivációs vizsgálata

Nagyon fontos, hogy a rendészetet/rendvédelmet érintő politikai/szakmai döntések esetén az elméleti megközelítésen túl láthatóvá és leírhatóvá váljanak a valós és elvont keretek, amelyen belül a valós társadalmi események és folyamatok modellezhetőek. Ezzel együtt pragmatikus, gyakorlati (komplex, integrált) gondolkodásra is szükség van. Konkrét ötletek és javaslatok kidolgozásába, amelyek az elméleti modellhez igazodnak, kivitelezhető megoldásokat társító szakemberek bevonása is célszerű.

Az ötletekhez/elgondolásokhoz/koncepciókhoz egy következmény-becslést célszerű társítani. Ezt akár hipotézisvizsgálattal (ha van hipotézis!) is célszerű alátámasztani. Optimális megoldás nem létezik, csak elfogadott gyakorlat. E tekintetben a statisztika sem lehet döntő helyettünk, csupán számszerűsíti a döntés valószínű következményeit. Ezért is fontos az adatbázisok megléte.

A rendészethez/rendvédelemhez kötődő döntés-előkészítési és a döntési folyamatnak minden esetben tartalmaznia kell(ene) a következmények²⁴⁷ felmérését is. Az már előrelépés lenne, ha egy döntésnél a várható következmények valószínűségét a döntéshozó felelősséggel, a tolerálható intervallumon belül jelölné meg. A „kierőszakolt eredmények” esetén a következmények vizsgálata rendszerint marginálisnak minősül. Ez pedig az eredeti döntésre is komolyan visszahat. Nem véletlen a döntések következményeinek vizsgálati párhuzama a jövőtervezéssel. Mi marad, mi változik, mi folytatódik, de idomul a folyamatokhoz, mi tűnik el, mi lenne a terv szerint, mi lett valójában? Ezek fontos kérdések. Egyenesen függenek a döntésektől, azok következményeitől. A komplex problémák esetében a döntést is ennek megfelelően kell előkészíteni.²⁴⁸

3.4. Szocializációs tér és a rendészet

A rendészet/rendvédelem területén jelentkező problémák megközelítése továbbra is az intézményi szemléletet tükrözi. Különböző kategóriák kerültek felállításra, amelyekbe a bekövetkezett cselekményeket besorolják. A cselekmények kialakulásának körülményei bizonyítékként kerülnek felhasználásra a bűnüldözői hipotézis igazolása céljából. A szocializációs terekről a rendészet megfeleledkezik, kivéve egy-egy kutatást.

A szocializáció rendészeti/rendvédelmi megközelítés alapján egy behatárolható földrajzi környezetben, meghatározható személyi körben végbemenő olyan interakciós folyamat, amelynek révén az egyes személyek viselkedése úgy módosul, hogy megfeleljenek a csoport/közösség/környezet tagjai által velük szemben támasztott elvárásoknak. Életen át tartó folyamat, mely révén az egyén bevezetődik a társadalomba, kialakítva személyes identitását.

Mivel a szocializációs tér kiemelt fontossággal bír, az egyéni és közösségi boldogulás, a társadalmi szerepvállalás mértéke, a társadalmi tőke, egy közösség esetében ez alapvetően meghatározza a közösségfejlesztés (Community development), azaz

²⁴⁷ Teke András: Az integrált intézményi és tevékenységi működés komplex megközelítése a vezetés- irányítás oldaláról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX. 2008. Pécs 73-106. o.

²⁴⁸ Teke András: Biztonságtervezés-csapdahelyzetek Szakmai Szemle 2010/1. szám 61-78. o.

anyagok/tárgyak, térségek, vezetés-irányítás-koordináció, az erőforrások és a közösségszervezés (Community organisation), azaz a terület-fejlesztés, a vállalkozásfejlesztés, az emberi erőforrások fejlesztése és a közösségre alapozott gazdasági és foglalkozási fejlesztések komplex megközelítését. A közösségek formális és informális viszonyrendszerében a tudatosságnak (környezet, biztonság, jövő) mérhető és megfogható módon érvényesülni szükséges.²⁴⁹

Ezen a téren mind a képzés, mind a tevékenység/működés, vezetés-irányítás és a kapcsolatrendszer/kommunikáció terén komoly tennivalók jelentkezhetnek a rendszert/rendvédelem vonatkozásában, amely a kutatások kiemelt területét képezhetik és az interdiszciplinaritás keretei közt akár kitörési pontot is képviselhetnek.

3.5. STP²⁵⁰-stratégiai szemlélet rendészeti/rendvédelmi kompatibilitása

A társadalmak, az egyénekhez hasonlóan egyszerre csak bizonyos számú dologgal képesek foglalkozni.²⁵¹ Ezen pragmatikus felismerésből kiindulva logikus a prioritásképzés elve. A bonyolult problémákra integrált megoldások szükségesek, mégis úgy tűnik, hogy a prioritásképzést elősegítheti a problémák/célok szegmentálása, azaz egy marketingtechnika.

A változások „kézbentartásának” (change management) fontos előfeltétele a tudatos előkészítés. Bár az is elfogadott megközelítés, hogy gyorsan kell cselekedni, nehogy az ellenérdekeltség pozíciót nyerjen, ennek ellenére az előfeltételek hiányát a gyorsaság nem pótolhatja. Ha van egy probléma, amit meg kell oldani, és a megoldás változással/változtatással jár, és főleg sok érintettje van, akkor a helyzetértékelés és az erre alapozott előkészítés megkerülhetetlen. Lényegi kérdés, hogy a helyzetértékelés valóban a döntés-előkészítés része legyen és ne egy már meghozott döntés igazolása.

Az alapstratégia lényege: az adott szervezet/ágazat vagy a stratégiai szervezeti egységek alapvető céljainak kitűzése és azon eszközök meghatározása, amelyek révén e célok megvalósíthatók, és ezek keretbe foglalása. Ez egy komplex, átfogó dokumentum. Itt a teljes stratégiai eszköztár felvonultatható.

A részstratégia lényege, hogy a célhierarchián belüli ún. támogató és katalizátor és az egyes, stratégiát szinergikus résztevékenységeket meghatározza. A fentieknek megfelelően az átfogó, vagy csak egyes stratégia részterületeket érintő stratégiai problémák kezelésére készülhet koncentrált (egy szegmens) megoldás, azaz egyetlen szegmentum megcélozása, (ez lehetővé teszi, hogy a szervezet/ágazat sok információt gyűjtsön az adott szegmentumról és a szerepét erősítse), vagy differenciált (több szegmens) megoldás megcélozása, azaz minden egyes szegmentumra külön részstratégia készül (ennek az a hátránya, hogy a költségek nőnek és jelentős időt is igénybe vesz, ami versenyelőnyt csökkentő tényező). A választható stratégiai megoldások közül az STP-stratégia elvének rendészeti/rendvédelmi alkalmazása hatékonysági előnyt kínálhat. A tevékenység tárgya szerinti szegmentáció (S): a szolgáltatást igénybevevő/felhasználó csoportok meghatározása, a (T) a célterületek meghatározása (Targeting) és végül a kivitelezés (P) vagy pozicionálás adja az STP-stratégia Nemcsak szervezeti szinten, hanem szervezeti egységek esetében, illetve alacsonyabb szervezeti-hierarchia szinteken is alkalmazható szakpolitika, szervezeti és szakstratégia megléte esetén.

²⁴⁹ A közösségi biztonságról, Kézirat, A Comitatus című periodikának a Szerző által leadott tanulmányból.

²⁵⁰ S= Segmentation, T=Target Group, P=Positioning

²⁵¹ John Naibitt: Megatrendek, OMIKK (é.n.) 21.o.

4. Program-vízió

A tudományos konferencia nem titkolt célja egy mérhető eredmény felmutatása, amely a gyakorlatban alkalmazható. Ennek megfelelően ha rövidesen elkészülhet egy, a fentiekben vázolt irányultságú „program”, akkor az olyan „stratégia-pótló” munkadokumentum lesz, amely átfogó nemzeti rendészeti/rendvédelmi szakpolitika és stratégia, (al)ágazati szakpolitika és stratégiai koncepció, rendészeti/rendvédelmi területi/intézményi stratégiák hiányában, előremutatóan a meglévő EU-s szakpolitikák és a nemzeti (általános) politika irányelveire épülhet. Figyelembe veszi az átfogó nemzeti politikai és kapcsolódó szakmai politikai folyamatokat, a folyamatban lévő és tervezett fejlesztési programokat, terveket, a küszöbön álló NFT-III. lehetőségeit, a futó és tervezett operatív programokat.

A Programmal szembeni hatékonysági és proaktív elvárások alapján az elkészülő anyag az alábbiaknak tehet eleget:

- a) Világos, perspektivikus, minél szélesebb körben támogatható és konszenzussal elfogadható jövőképet és célrendszert alakíthat ki a rendészet/rendvédelem fejlesztése és a kapcsolódó tudományos kutatások tekintetében;
- b) Megalapozott szakmai háttérrel – célrendszert, fejlesztési programokat – szolgáltat a rendészet/rendvédelem (a kapcsolódó tudományos kutatások) jövőbeni intézményi, kapcsolatrendszeri, működtetési, forrásbiztosítási korszerűsítésére és az azt támogató fejlesztési pályázatainak számára;
- c) Tekintetbe veszi a javasolt fejlesztéseket az EU vonatkozó szakpolitikáira, szabályozására, ajánlásaira, a közben kialakítandó Nemzeti Rendészeti(szak)politikára, a „Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia”, a kapcsolódó ágazati, szak és funkcionális stratégiákra, koncepciókra, az elérhető, a kapcsolódó Operatív Program(ok) kereteiben becsatornázott európai uniós pályázati forrásokra vonatkozóan, ha azok tartalmazzak hosszabb távú, nem az éppen rendelkezésre álló finanszírozási feltételekre alapozó, a szakterület fejlődése, jövőképekének megvalósulása érdekében szükséges fejlesztési javaslatokat is.

Miből célszerű kiindulni?

Természetesen egy komplex, minden szintre és területre kiterjedő, validált adatokon alapuló helyzetértékelésre. A helyzetértékelést egységes adatbázisok alapján, a rendészet/rendvédelem szereplőinek teljes körű azonosítását követően, a helyi, a területi és központi(országos) szinten tevékenykedő szakterületi vezetők bevonásával SWOT-analízis keretében, illetve az általános értékeléssel a dokumentumok, kimutatások, éves és időszaki értékelések legalább 5-10 éves elemzésével, rendészet/rendvédelem/tudományi és általános biztonsági szakmai tanulmányok figyelembevételével indokolt elvégezni. A program célja, hogy kijelölje az utat és a feladatokat a megfogalmazott stratégiai célok eléréséhez. A Programban négy fő prioritás mentén célszerű meghatározni a tennivalókat (nem feladatokat és intézkedéseket, mert azokat a projektekből célszerű szerepeltetni, itt cselekvési sávokon van a hangsúly):

I. Prioritás: A helyzetértékelésből kiindulva, a kompetens elvárásokra és igényekre alapozva a rendészet/rendvédelem, a rendészeti/rendvédelmi tudományos kutatások helyzetét, hatékonyságát javító komplex fejlesztések megfogalmazása és stratégiai pozicionálása. (MEGFELELÉS)

II. Prioritás: A rendészet/rendvédelemhez kapcsolódó változás-és kockázatmenedzsment nemzeti rendszerének kialakítása. (PROBLÉMAKEZELÉS)

III. Prioritás: A rendészet/rendvédelem és a rendészeti/rendvédelmi tudományos kutatások környezet-és biztonságtudatosságának komplex megalapozása. (TUDATOSSÁG)

IV. Prioritás: A rendészeti/rendvédelmi tevékenység társadalmatisításának kiterjesztése. (KÖRNYEZETI ILLESZTÉS)

A 4 prioritás megvalósítása intézkedésekben kerül meghatározásra. Minden intézkedést részletesen ki kell fejteni, az intézkedés céljának és indoklásának, valamint az intézkedés tartalmának meghatározásával. A tevékenységek konkrét feladatokat, illetve ahol lehetséges, projekteket jelölnek meg. A program javasolt futamideje: 2011-2015. (5 év)

5. Rendészet/rendvédelem és a tudomány szimbiózisa

Milyen realitása van a kutatás szabadságának egy olyan tudományterületen, ahol az intézményi keretek erősen kötöttek és a hierarchikus viszonyrendszerben az alá-fölrendeltség dominanciája sok esetben a logikai outputot is felülírja? A tudományos kutatás szabadsága abban áll, hogy mindenkinek jogában áll megválasztani, milyen problémát kíván tanulmányozni, külső irányítás nélkül szabadon folytathatja kutatását, és saját véleményére támaszkodva taníthatja tárgyát.²⁵² A rendészeti/rendvédelmi területen ez nem teljesen így működik.

Ugyanakkor egy paradox helyzet áll elő: van tudományos kutatói kapacitás, de ezzel nincs szinkronban a megrendelés, és ha van is megrendelés az nem a tudományos kutatás valós kompetenciáit használja ki.

Ebbe a kérdéskörbe tartozik a kutatási probléma megfogalmazása, ami a kutatás szabadsága, illetve az igények, elvárások, valamint a felismerések viszonyrendszerében realizálódik.

További kérdés, hogy az adott probléma alapkutatás, alkalmazott kutatás vagy éppen fejlesztési, akció kutatás tárgyát képezi? Van rá egyáltalán igény?

Befejezés

Nehéz olyan megoldást találni, ami címben szereplő gondolatiságot képviseli és érvényesíti is. A rendészet/rendvédelem és a hozzájuk kapcsolódó kutatások fejlődési intenzitása a rendszerváltozást követően is erősen éremotivációs alapon és főleg eseménykövető módon realizálódott. A korábbi gondolkodásmód erősen érezhető hatása mellett az új módszerek, megoldások adaptációs hatékonysága a folyamat és rendszerszemlélet mellőzése, a valós helyzetértékelések ignorálása és preconcepionális ötletelések miatt elmaradt a várakozásoktól. Építeni rombolás nélkül, értékmentéssel is

²⁵² Polanyiána 7. évfolyam 1-2. szám 1998.

Forrás: <http://www.kfki.hu/chemonet/polanyi/>, <http://www.ch.bme.hu/chemonet/polanyi/>

lehet. E területen a magyar népmesei elemek asszociációi is megjelentek, mint az egyszerű okos lány, aki „jött is, meg nem is, hozott is valamit, meg nem is, köszönt is meg nem is”. A sok rész megoldás nem vált egységes egészzé. Az EU-s környezet valós hatásmechanizmusa a rendészeti/rendvédelmi területen sajátosan érvényesül. A schengeni, majd a későbbi külső határos pénzforrások elapadása miatt a motiváció is csökkenni látszik.

Célszerű az európai ajánlások mentén a szakpolitikák rendszerére felépítve kialakítani a rendészeti/rendvédelmi működést és a hozzájuk fűződő fejlesztéseket. A hierarchikus rendszerek is alkalmasak a folyamat- és rendszerszemlélet alkalmazására, de ehhez valós paradigmaváltások szükségesek. Az arany középut vulgárisan is értelmezhető. Horatius után szabadon egyfajta kompromisszumként (a kettő nem azonos!), megalkuvásként is lehet értelmezni. A kompromisszum egy személyes eseményközi konfliktusrendező elv, az aranyközéput egy letisztult értékrenden nyugvó döntési mechanizmus. A kompromisszumban mindig marad kettőség az érintettekben, az arany középutat bejárókban nem.

Jelen esetben az evolutív fejlődést feltételező, ám a szélsőségeket kerülő megoldásokon van a lényeg. Ehhez pedig szilárd és letisztult értékrend szükséges, ami a változások világában nem mindig magától értetődő.

Hosszú távú jövőben való gondolkodás mentén a változások kezelése lehet a rendészeti/rendvédelmi fejlődés generális célja.

A kompromisszumkötés alapja, hogy az érintettek ragaszkodnak kitűzött céljaik eléréséhez, amelyet így ha lassabban is, de folyamatosan közelítenek a kompromisszumok árán. Az arany középutat választók annyit tesznek, amennyi éppen szükséges. Ami több, mint elég, az már sok... A befejezés talán túl filozofikusnak tűnhet, de talán tükrözi a koncepció-szereplők-szabályok, a mértékletesség-mérsékletesség-fokozatosság és a lehet-célszerű elvek realizisztikus érvényesítésének szükségességét a rendészeti/rendvédelmi gondolkodásban és fejlesztésben.